

# Symboler styrker kommunikation

I 2014 og 2015 har Kommunikationscentret i Hillerød gennemført to projekter om visuelle metoder til kommunikation anvendt sammen med mennesker ramt af demens. Begge projekter har på forskellige måder vist, at visuelle metoder kan være en værdifuld støtte for målgruppen.

*Kristine Pedersen, projektkonsulent og Talking Mats instruktør, Kommunikationscentret i Hillerød*



Det kan blive en rigtig stor udfordring at bevare overblikket over sine gøremål og muligheder, hvis man er ramt af demens. Det kan også blive rigtig svært at samtale om selv små dagligdagsting og forholde sig til spørgsmål, såsom; hvad vil du lave i dag? Hvor vil du spise morgenmad? Vil du med ud at gå en tur? Hvor gør det ondt? Dels kan det være svært at forstå, reflektere over og besvare spørgsmål. Dels kan det være ganske vanskeligt at holde den røde tråd i samtaler og holde fokus på de ting, der er vigtige.

Mange med demenssygdomme bliver af samme grund helt eller delvist afhængige af omgivelserne og dermed stadig mere underlagt omgivelsernes måde at yde støtte på. Det er naturligt, for hvis man ikke selv er i stand til at udtrykke sine synspunkter og bevare sine hverdagskompetencer, så bliver andre nødt til at tage over. For at bevare den enkeltes ret til selv- og medbestemmelse og være en aktiv deltager i eget liv i længst mulig tid, kræver det en særlig indsats og opmærksomhed fra omgivelsernes side. Det kræver viden om kommunikation, og der kan være brug for særlige metoder til at sikre den enkeltes ret til at blive set og hørt.

Vi har i to projekter afprøvet forskellige visuelle metoder med det formål, at øge demensramtes muligheder for selv- og medbestemmelse. Visuelle metoder kan være billeder eller symboler, der supplerer kommunikation, synliggør valgmuligheder, struktur eller støtter overblikket i det fysiske rum. I det ene projekt undersøgte vi, om en visuel spørgemetode kunne forbedre kommunikationen for målgruppen i forhold til andre og mere almindelige spørgemetoder. I det andet projekt blev medarbejdere på to plejecentre undervist i at bruge visuelle metoder, og herefter kunne de afprøve metoderne i praksis i deres hverdag. Jeg giver i denne artikel en kort præsentation af den visuelle spørgemetode Talking Mats samt projekternes vigtigste resultater.

## Talking Mats støtter samtalen

Talking Mats er en visuel spørgemetode, som bruger symboler til at støtte personer i at forstå spørgsmål og kommunikere synspunkter. Symboler supplerer samtalen ved, at begge samtalepartnere gennem billeder får ledetråde til, hvordan spørgsmål skal forstås, og hvordan det bliver besvaret.

I Talking Mats bruger man en samtalemåtte og symbolkort, der repræsenterer hhv. en vurderingsskala, emnet for samtalen og spørgsmål til emnet. Emner for en Talking Mats samtale kan være kost, hjælpemidler, daglige aktiviteter, funktionsevne, relationer, trivsel, rettigheder. I det hele taget emner, som kunne være relevante at spørge ind til.

International forskning og erfaringer fra praksis har vist, at Talking Mats kan støtte kommunikationen for rigtig mange målgrupper med kommunikative vanskeligheder. Herunder mennesker der har lidt et kommunikationstab, som følge af en demenssygdom. Talking Mats metoden anvendes i bl.a. Skotland, England, Sverige, Finland, Holland og Danmark. I Danmark er der efterhånden flere certificerede undervisere i metoden. Særligt har metoden været anvendt i forhold til børn og voksne med medfødte eller erhvervede hjerneskader, men er ikke tidligere blevet forsøgt afprøvet indenfor demensområdet i en dansk sammenhæng.

## Om Talking Mats

Metoden Talking Mats er udviklet af forskere indenfor alternativ- og supplerende kommunikation ved University of Stirling i Skotland. Formålet med at anvende metoden er at fagpersoner, familie eller andre bedre kan støtte mennesker med funktionsnedsættelser til mere med- og selvbestemmelse og i at kommunikere ønsker og behov. Talking Mats er fundet velegnet til mennesker med kognitive og/eller kommunikative funktionsnedsættelser som følge af bl.a. CP, udviklingshæmning, autisme, afasi, demens, anden medfødt/erhvervet hjerneskade.

Erfaringer viser, at spørgemetoden øger muligheden for at kunne spørge flere om mere. Forstået på den måde, at personer med kognitive funktionsnedsættelser, som har vanskeligt ved at føre samtaler på almindelig vis, med metoden kan spørges om flere ting med øget mulighed for at kunne give reflekterede og valide svar.



### Projekt 'Styrket selv og medbestemmelse for demensramte på plejecenter'

Det overordnede formål med projektet var, at styrke demensramtes muligheder for selv- og medbestemmelse i egen hverdag gennem visuelle kommunikationsformer. Medarbejdere på de to plejecentre er blevet certificeret i Talking Mats metoden og undervist i, hvordan billeder og symboler kan støtte kommunikation og orientering i hverdagen. Det kan være til struktur, overblik, forberedelse, initiativ og planlægning. Til at lave symbolmateriale introduceredes programmet Picto Selector - et gratis program til at lave symbolmateriale. Herefter fik medarbejderne frie tøjler til at afprøve metoderne.

Projektet 'Styrket selv og medbestemmelse for demensramte på plejecenter' blev gennemført i perioden marts 2014 til august 2015 og finansieret af Socialministeriets pulje 'Det gode hverdagsliv for demensramte i plejebolig'. I projektet samarbejdede Hundested Plejecenter, Plejehjemmet Strandhøj og Kommunikationscentret i Hillerød. Nationalt Videnscenter for Demens deltog i projektets styregruppe.

Ifølge medarbejderne, som har deltaget i projektet, har metoderne vist sig nyttige på mange måder. Her er et par eksempler:

Metoderne har været brugt til...

- udarbejdelse af handleplaner
- at lære nye beboere hurtigt at kende, f.eks. på midlertidige aflastningspladser
- at motivere til aktiviteter og motion
- at synliggøre valgmuligheder (eks. mad, tøj, motionsudstyr)
- at forberede beboere til toiletbesøg, kaffe, middagsmad mv.
- at støtte orienteringsevnen (f.eks. at finde vej til eks. toilet, egen bolig eller aktiviteter)

Brugen af metoderne har øget medarbejdernes opmærksomhed på kommunikation og på, at mange beboere havde sværere ved kommunikation end omgivelserne er opmærksomme på. Særligt brugen af Talking Mats metoden har medført tættere relationer mellem beboer og støtteperson. Projektet viser også, at medarbejdernes faglige baggrund er af mindre betydning for implementering af metoderne. Vigtigst er, at medarbejderne er nysgerrige og hurtige til at få erfaringer med, hvordan metoderne kan bidrage til opgavevaretagelsen og samarbejdet med den enkelte beboer. Endelig er god ledelsesmæssig opbakning også af stor betydning.

### Evaluering af Talking Mats

Det andet projekt var en evaluering af Talking Mats-metoden anvendt sammen med borgere med demens, som blev gennemført med midler fra Helsefonden. Formålet med evalueringen var specifikt at undersøge: "Hvor effektiv er Talking Mats-metoden til at støtte demensramte i at udtrykke deres synspunkter i forhold til almindelige spørgemetoder?"

